

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2024-11-18

Diarienummer SMF-2024-01514

Handläggare

Emma Edvardsson

Telefon: 031-368 24 51

E-post: emma.edvardsson@stadsmiljo.goteborg.se

Kommunal subvention av periodbiljetter i kollektivtrafiken

Förslag till beslut

I stadsmiljönämnden

1. Stadsmiljönämnden föreslår kommunfullmäktige om att förklara uppdraget, att i samverkan med kommunstyrelsen, fortsätta förhandlingen av den kommunala subventionen av periodbiljetter i kollektivtrafiken för Göteborgs invånare, för fullgjort.
2. Ärendet justeras omedelbart.

Sammanfattning

Stadsmiljönämnden har fått i uppdrag av kommunfullmäktige att i samverkan med kommunstyrelsen fortsätta förhandlingen med Västtrafik om att införa kommunal subventionen av periodbiljetter i kollektivtrafiken för Göteborgs invånare.

Utgångspunkten är en subventionsnivå på 140 kronor för en periodbiljett på 30 dagar som gäller för Zon A Vuxen. Subventionen för 90-dagars respektive 365-dagarsbiljett antas vara samma procentuella andel av biljettens pris som för periodbiljetten för 30 dagar. Tillköpet av subventionen beräknas kosta Göteborgs Stad 115-130 miljoner kronor per år i 2026 års prisnivå.

För att kunna införa den kommunala subventionen behöver stadsmiljönämnden teckna ett tillköpsavtal med Västtrafik. Tillköpsavtalet föreslås ha en initial avtalstid på 4 år. Efter de inledande 4 åren rullar avtalet på löpande med 1 års uppsägningstid.

Västtrafik kan inte påbörja systemutvecklingen förrän det finns ett taget budgetbeslut hos kommunen som ämnar göra ett tillköp av kommunal subvention. Det behöver också finnas ett avtal för tillköpet mellan Göteborgs Stad och Västtrafik. En förutsättning för att stadsmiljönämnden ska kunna gå vidare och teckna avtal med Västtrafik är därför att kommunfullmäktige avsätter budget för de inledande 4 avtalsåren och i samband med det ger stadsmiljönämnden i uppdrag att genomföra tillköpet.

Systemutvecklingen bedöms ta omkring 1 år. För att subventionen ska kunna finnas på plats till början av 2026 så som det framgår i det aktuella uppdraget till stadsmiljönämnden behöver budget avsättas och avtal tecknas senast våren 2025.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Tillköpet av subventionen beräknas kosta Göteborgs Stad 115-130 miljoner kronor per år. I det preliminära underlag som togs fram i ett inledande skede bedömdes stadens

kostnader bli något högre än kostnaden som anges i det här ärendet. Då den ursprungliga kostnadsbedömningen var en grov uppskattning och exempelvis resandet med kollektivtrafiken inte ökat i takt med den initiala prognosen bedöms också stadens kostnader för subventionen bli lägre än vad som angavs i det tidigare underlaget. Därför har den beräknade kostnaden för staden justerats.

Den beräknade årliga kostnaden för Göteborgs Stad beror dels på subventionens storlek per periodbiljett, dels på hur många periodbiljetter som köps av folkbokförda göteborgare. Biljettförsäljningen påverkas av ett sänkt pris genom att nya kunder tillkommer samt att det sker en förflyttning mellan olika biljettyper. De förändringarna beräknas genom priselasticitet och visar att vid en given nivå av prissänkning ökar försäljningen med en beräknad andel. Priselasticitet i kollektivtrafiken anses i allmänhet vara högre på sikt vilket innebär att en förväntad resandeökning sannolikt kommer att ske successivt över tid.

I Västtrafiks sortiment finns det ingen separat biljett för Göteborg då Göteborg ingår i zon A. Idag finns det heller inget krav på att man som kund hos Västtrafik behöver registrera till exempel personuppgifter eller bostadsort. Kalkylen bygger därför på ett antagande om hur stor del av försäljningen av zon A-biljetter som görs till folkbokförda göteborgare. Denna bedömning görs utifrån data över registrerade kunder i Västtrafiks kunddatabas. Eftersom alla som reser med Västtrafik inte är registrerade i kunddatabasen görs i beräkningen ett antagande om att andelen oregistrerade kunder som är folkbokförda i Göteborg är lika stor som andelen registrerade kunder som är folkbokförda i Göteborg.

Beräkningen ska ses som en prognos över förväntad försäljning. I beräkningen hanteras till exempel inte hypoteser om hur stor överflyttningen mellan olika typer av biljetter kan se ut eller någon uppskattning om hur många nya resenärer som kan tillkomma i samband med att subventionen införs – bara att det kommer att ske en överflyttning och att nya kunder tillkommer. Beräkningen är därför förenad med stora osäkerheter, eftersom den bygger på flera antaganden. Även relativt små förändringar i nyttjandegraden bland folkbokförda göteborgare kan mot den bakgrunden innebära betydande förändringar i totalkostnaden för Göteborgs Stad. Förvaltningens bedömning är dock att dessa ekonomiska osäkerheter ryms inom den ekonomiska ram som Västtrafiks beräkning resulterat i.

Utgångspunkten är en subventionsnivå på 140 kronor för en periodbiljett på 30 dagar som gäller för Zon A Vuxen. Subventionen för 90-dagars respektive 365-dagarsbiljett antas vara samma procentuella andel av biljettens pris som för periodbiljetten för 30 dagar. Baserat på subventionsnivån och antaganden i det underlag som Västtrafik tagit fram uppskattas subventionen resultera i en tillköpskostnad för Göteborgs Stad på 115-130 miljoner kronor för periodbiljetter med giltighet i zon A i 2026 års prisnivå.

Bedömning ur ekologisk dimension

Uppdraget att införa kommunal subvention av periodbiljetter i kollektivtrafiken bidrar positivt till måluppfyllelse till bland annat målen i Göteborgs Stads miljö- och klimatprogram 2021-2030, främst delmålet *minska klimatpåverkan från transporter*. Delmålet innebär att klimatpåverkan från transporter ska minska med minst 90 procent till 2030 jämfört med 2010 och det motoriserade vägtrafikarbetet ska minska med 25 procent till 2030 jämfört med 2020. För att nå delmålet krävs överflyttning av bilresor till

gång och cykel samt till kollektivtrafik. Subventionerade periodbiljetter har potentialen att gynna en överflyttning till kollektivtrafik och därmed minska biltrafiken i Göteborg.

Bedömning ur social dimension

I det underlag som Västtrafik efter förfrågan från stadsledningskontoret tog fram i det inledande skedet av uppdraget framgår det att målgruppen för subventionen är vuxna folkbokförda kommuninvånare som arbetspendlar. Syftet med att införa subventionen är att underlätta arbetspendling och samtidigt öka det hållbara resandet i Göteborg. Ett sänkt pris på periodbiljetter bidrar till en mer jämlik stad då fler grupper har råd att resa med kollektivtrafiken.

Subventionen gäller för periodbiljetter för zon A för vuxna invånare folkbokförda i Göteborg. Zon AB och ABC kommer inte att inkluderas i subventionen. Det innebär att den som reser mellan dessa zoner inte omfattas av subventionen. Att subventionen endast är riktad till vuxna innebär att till exempel ungdomar inte omfattas. Ungdomar och studenter kan dock redan idag köpa rabatterade periodbiljetter som även när subventionen har införts kommer att vara billigare än dom subventionerade periodbiljetterna. Personer som är folkbokförda i Göteborgs Stad och har fyllt 65 år erbjuds seniorbiljett och kommer inte heller att påverkas nämnvärt av subventionen. Den som har fyllt 65 år och har behov av att resa under tider när seniorbiljetten inte gäller kommer, precis som alla andra vuxna invånare folkbokförda i Göteborgs Stad, ha möjlighet att köpa periodbiljetter till ett subventionerat pris.

Bilagor

1. Protokollsutdrag från kommunfullmäktige kompletterande budget § 41 2023-11-23
2. Protokoll från infrastruktur- och kollektivtrafiknämnden 2024-10-24
3. PM framtaget av Göteborgs Stads och Västtrafik avseende kommunalt subventionerade periodbiljetter 2024-04-16

Ärendet

Stadsmiljönämnden har fått i uppdrag av kommunfullmäktige att i samverkan med kommunstyrelsen fortsätta förhandlingen med Västtrafik om att införa kommunal subventionen av periodbiljetter i kollektivtrafiken för invånare folkbokförda i Göteborgs Stad. Stadsmiljönämnden hemställer till kommunfullmäktige om att förklara uppdraget för fullgjort.

För att kunna införa den kommunala subventionen behöver stadsmiljönämnden teckna ett tillköpsavtal med Västtrafik. En förutsättning för att stadsmiljönämnden kunna gå vidare och teckna avtal med Västtrafik är att kommunfullmäktige avsätter budget för tillköpet och i samband med det ger stadsmiljönämnden i uppdrag att genomföra tillköpet.

Beskrivning av ärendet

Göteborgs Stad har tidigare subventionerat månadsbiljetter för resor i kollektivtrafiken. Subventionen infördes 2007 och tillköpsavtalet sades upp 2018. Inför införandet av Västtrafiks nya zonstruktur 2020 beslutade regionfullmäktige 2018 att möjligheten för kommuner att subventionera sina kommuninvånares periodbiljetter skulle kvarstå även i den nya zonstrukturen. Infrastruktur- och kollektivtrafiknämnden ska säkerställa att detta är möjligt i enlighet med tidigare fullmäktigebeslut.

Kommunstyrelsen fick i Göteborgs Stads budget för 2023 i uppdrag att inleda förhandlingar med Västra Götalandsregionen för att möjliggöra ett införande av kommunal subvention på periodbiljetter i Göteborg. Stadsledningskontoret svarade på uppdraget genom att inleda dialog med Västtrafik och gemensamt med Västtrafik ta fram ett underlag där bland annat olika lösningsförslag prövades. I underlaget gjordes även en första bedömning av vad tillköpet av den kommunala subventionen skulle kosta Göteborgs Stad.

I oktober 2023 specificerades uppdraget i ett yrkande för kompletterande budget (handling 2023 nr 216). Stadsmiljöförvaltningen fick då följande uppdrag av kommunfullmäktige:

Stadsmiljönämnden i samverkan med kommunstyrelsen får i uppdrag att fortsätta förhandlingen av den kommunala subventionen av periodbiljetter i kollektivtrafiken för Göteborgs invånare.

I samma yrkande utvecklades uppdraget med följande text:

Stadsmiljönämnden får i uppdrag att tillsammans med kommunstyrelsen fortsätta förhandlingen med Västra Götalandsregionen och Västtrafik. Västtrafik har tidigare tagit fram ett arbetsmaterial och det är viktigt att detta arbete får fortsätta för ett realiserande under 2025 eller senast 2026.

Subventionen bör omfatta enbart folkbokförda i Göteborgs kommunen för resor inom zon A i Västtrafiks indelning. Det fortsatta arbetet ska även ha med möjligheter att inkludera biljetter som köps via arbetsgivare med nettolöneavdrag i subventionen, och att de föreslagna lösningsidéerna ska prövas noggrant utifrån kostnads-, användarvänlighets- och administrationsaspekter.

I dialog mellan stadsledningskontoret, stadsmiljöförvaltningen och Västtrafik överenskoms i maj 2024 att starta ett samverkansprojekt för att realisera en kommunal

subvention för Göteborgs Stad. Arbetet med att införa subventionen bygger vidare på det underlag som stadsledningskontoret och Västtrafik tidigare tagit fram.

I Infrastruktur- och kollektivtrafiknämnden 2024-10-24 § 123 beslutades att:

- *De merkostnader som uppstår till följd av den kommunala subventionen av periodkort, som beskrivs i tredje stycket på s. 32 i den senast antagna regionbudgeten, ska täckas av de kommuner som väljer att erbjuda denna subvention till sina invånare.*
- *Västtrafik inte ska påbörja arbetet med systemutvecklingen kopplat till kommunala subventioner av periodkort innan det finns ett taget budgetbeslut hos kommunerna som ämnar göra ett tillköp och avtal mellan kommunerna och Västtrafik har tecknats.*

Det fortsatta arbetet med att införa subventionen behöver förhålla sig till dessa förutsättningar.

Avgränsningar

I planeringen av införandet av den kommunala subventionen har tid och budget prioriterats som dom viktigaste aspekterna, vilket påverkar utformningen av tillköpet. Då önskemålet från Göteborgs Stad är att subventionen ska finnas på plats senast 2026 har vissa avgränsningar behövt göras.

Förvaltningens målsättning är, utifrån uppdragets utformning, att införa subventionerade periodbiljetter för zon A för vuxna invånare folkbokförda i Göteborg. Zon AB och ABC kommer inte att inkluderas i subventionen. Ungdomar och studenter kan redan idag köpa rabatterade periodbiljetter som även när subventionen har införts kommer att vara billigare än dom subventionerade periodbiljetterna. Personer som är folkbokförda i Göteborgs Stad och har fyllt 65 år erbjuds seniorbiljett och kommer inte heller att påverkas nämnvärt av subventionen. Den som har fyllt 65 år och har behov av att resa under tider när seniorbiljetten inte gäller kommer, precis som alla andra vuxna invånare i folkbokförda Göteborgs Stad, ha möjlighet att köpa periodbiljetter till ett subventionerat pris.

Subventionen kommer endast att vara tillgänglig via Västtrafiks To Go-app. Det system som hanterar försäljning och visering av Västtrafikkortet når inom några år slutet av sin livslängd vilket innebär att utrustningen därefter inte längre kan användas. Mot bakgrund av detta avgränsas en lösning för subvention av periodbiljetter till att gälla enbart To Go-appen. To Go är Västtrafiks primära systemlösning för försäljning och distribution av biljetter och är den i särklass största säljkanalen. 2023 gjorde cirka 90 procent av all försäljning via To Go. Förvaltningens bedömning är därför att det är en relativt liten grupp som inte kommer att kunna ta del av subventionen.

Att köpa periodbiljetter via sin arbetsgivare är ett sätt för många att kunna köpa en dyrare periodbiljett med ett förmånligt upplägg där man inte behöver betala hela summan vid köptillfället. Möjligheten att köpa kommunalt subventionerade periodbiljetter via arbetsgivare kommer därför att utredas under 2025 och, om utredningen visar att det är möjligt, införas i ett senare skede. I dagsläget är bedömningen att en företagslösning troligtvis kommer att vara för komplex för att hinna utvecklas till 2026.

Tillköpsavtal

För att kunna realisera tillköpet av den kommunala subventionen behöver stadsmiljönämnden teckna ett tillköpsavtal med Västtrafik. I det påbörjade arbetet med att ta fram ett tillköpsavtal har ett antal principer identifierats som kommer att vara utgångspunkten i det fortsatta arbetet. Utformningen av punkterna nedan har arbetats fram tillsammans med Västtrafik.

1. Tillköpsavtalet har en initial avtalstid på 4 år. Efter de inledande 4 åren rullar avtalet på löpande med 1 års uppsägningstid. Båda parterna ska kunna säga upp avtalet.
2. Grundnivån på subvention för periodbiljett 30 dagar, sätts av Göteborgs Stad. Nivån på subventionen avtalas för periodbiljett Zon A 30 dagar vuxen. Nivån på subventionen är satt till 140 kronor för periodbiljett Zon A 30 dagar vuxen. Subventionen gäller även periodbiljett Zon A 90 dagar vuxen och 365 dagar för Zon A vuxen. Nivån på subventionen för 90 dagar och 365 dagar följer biljetternas prisstruktur vilket innebär att subventionens procentuella andel är densamma för både 90/365 dagar.
3. Göteborgs Stad kan ändra nivån på subventionen i samband med Västtrafiks årliga prisjustering. Göteborgs Stad får höja respektive sänka subventionsnivån med -10 procent respektive +10 procent årligen.

Tidsplan

Västtrafik har tillsammans med stadsmiljöförvaltningen och stadsledningskontoret påbörjat arbetet med att ta fram ett tillköpsavtal. En förutsättning för att införandet av subventionen ska kunna realiseras under 2026 är att budget avsätts för dom inledande 4 avtalsåren samt ett tillköpsavtal tecknas med Västtrafik senast våren 2025.

Systemutvecklingen beräknas ta omkring 1 år vilket innebär att tidsplanen kan komma att behöva revideras beroende på när i tid stadsmiljöförvaltningen får i uppdrag att genomföra tillköpet.

Göteborgs Stad äger inte systemutvecklingen och har därför inte full rådighet över utvecklingen i form av prioriteringar och vägval, vilket kan påverka tidsplanen negativt. Systemlösningen kommer att utformas som en generell lösning som ska kunna nyttjas av samtliga kommuner i regionen och inte som en Göteborgsspecifik lösning.

Förvaltningens bedömning

I Målbild Koll2035, kollektivtrafikprogram för stomnätet i Göteborg (fastställt 2018), beskrivs hur kollektivtrafiken i storstadsområdet ska utvecklas för att attrahera och ta hand om fler resenärer. Samtidigt visar den nuvarande situationen att det finns stora utmaningar med trafikkapaciteten. Det är redan idag trångt såväl ombord på fordonen som i staden.

Införandet av kommunalt subventionerade periodbiljetter för göteborgare kan på relativt kort tid leda till ett avsevärt ökat resande. Om syftet med subventionen ska uppfyllas behöver Göteborgs Stad säkerställa att trafikkapaciteten medger den förväntade resandeökningen. Det kan innebära att staden behöver påskynda både kort- och långsiktiga framkomlighetsåtgärder och planerade infrastruktursatsningar för att kunna omhänderta det potentiella ökade resandet. Införandet av subventionen kan leda till att kollektivtrafiken blir ännu mer belastad på sträckor där den redan idag är hårt belastad. Den största belastningen kommer troligtvis att ske på stråk där det redan idag är högt

tryck på kollektivtrafiken. Det finns därför en risk att såväl befintliga som nya kollektivtrafikresenärer får en negativ upplevelse av kollektivtrafiken då trängseln ombord på fordonen troligtvis ökar i och med att resandet med kollektivtrafiken förväntas öka när den kommunala subventionen införs. Samtidigt finns det många platser i staden där det finns kapacitet på kollektivtrafiken. Införandet av subventionen bedöms därför i det stora hela få en positiv påverkan på såväl andelen resor som görs med kollektivtrafiken som det hållbara resandet i staden.

Då den kommunala subventionen som fanns i Göteborg 2007-2019 inte utvärderats och avskaffandet sammanföll med coronapandemin finns det få lärdomar att dra från den tidigare subventionen. Förvaltningen kan inte i förväg säga var i staden som det ökade resandet kommer att ske eller vem som förväntas ta del av subventionen.

Resandeökningen får också olika effekter beroende på var i staden den inträffar och det kommer att krävas kommunikation för att förmedla att subventionen finns och hur man tar del av den. Förvaltningen anser därför att det är viktigt att den här gången, tillsammans med Västtrafik, ta fram en plan för hur subventionen ska följas upp och utvärderas. De inledande 4 avtalsåren ger goda förutsättningar för subventionen att hinna etablera sig och ger också förvaltningen förutsättningar att på ett bra sätt kunna utvärdera effekterna.

Företag, i det här fallet i egenskap av arbetsgivare, är en viktig aktör för att öka det hållbara resandet. Det ligger i företagets intresse att minska sitt klimatavtryck och på det sättet öka sin attraktivitet både som arbetsgivare och leverantör. Möjligheten att inkludera biljetter som köps via arbetsgivare kan också bidra till att minska tröskeln att resa med kollektivtrafiken och behöver därför utredas ytterligare och, om möjligt, införas i ett senare skede. En lösning som vänder sig till folkbokförda kommuninvånare i Göteborg och syftar till att underlätta arbetspendling omfattar dock inte tjänsteresor. Förvaltningens bedömning är i dagsläget att en företagslösning troligtvis kommer att vara för komplex för att hinna utvecklas till 2026.

För att den kommunala subventionen ska kunna realiseras behöver budget avsatts för dom inledande 4 avtalsåren och i samband med det behöver stadsmiljönämnden få i uppdrag att genomföra tillköpet. För att subventionen ska kunna vara på plats under 2026 behöver stadsmiljönämnden teckna tillköpsavtal med Västtrafik senast våren 2025. Då införandet av subventionen är beroende av när beslut om budget och genomförande fattas kan tidsplanen behöva revideras om beslut om genomförande kommer i ett senare skede.

Josefine Johansson
Avdelningschef

Anders Ramsby
Förvaltningsdirektör